

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky

Vilém Kunzl

Vzpomínka na prof. dr. V. Dolejška

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky, Vol. 71 (1946), No. Suppl., D9a,D9--D17

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/122843>

Terms of use:

© Union of Czech Mathematicians and Physicists, 1946

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Prof. Dr V. DOLEJŠEK
* 20. II. 1895, † 3. I. 1945

„Protokol

sepsaný dne 15. 1. 1946. Vyslechl a zapsal Jaroslav Frömer, člen vyšetřující komise MNV v Ruzyni (očištné komise ZPR).

Svědék Robert Frömmel vypovídá:

Pan prof. František Závíška byl se mnou v Osterode v koncentračním táboře, odbočce koncentračního tábora Dora.

Sešli jsme se tam v roce 1944 na podzim a byli jsme spolu v jednom bloku a v jedné světnici. Jeho adresa byla Zangerhausen-Ost. Pracoval u fy Heinav jako písař v kanceláři na technickém oddělení. Po celou tu dobu jsme byli spolu, třebaže já byl později přeložen do jiné světnice. Byli jsme dobří kamarádi.

Při evakuaci tábora a na pochodu hladu do Lineburgu a Heide onemocněl průjmem. Jednoho dne se od nás oddělil a přešel k jiné koloně, kde se vezli nemocní. Bylo to ve Wattenpittelu za Brunšvikem. Pak už jsem ho neviděl. Americká armáda začala nás dohánět, její špičky už narážely na nás. Kdo nemohl jít, byl odstřelen SSmany. Na hladovém pochodu nás bylo přes tisíc; byl to celý tábor. Byl jsem ustanoven hrobníkem; každý den jsem pochovával osm až deset lidí. Těch, kdo jsme pochovávali, bylo více; pochovávali jsme padlé kolem silnice, kudy jsme pochodovali.

Když jsme přišli do Brunšviku, poptával jsem se po osudu profesora Závíšky. Byli tam samí Poláci a Čechů málo, takže jsem se nemohl doptat. Až jsem se setkal s Dr. Jelínkem, zubním lékařem; ten mi sdělil, že prof. Závíška zemřel v Gifhornu. Je to asi 45 km od Brunšviku směrem k Hamburku. Jel jsem do Gifhornu a tam jsem pátral po jeho hrobu. Jeho hrob jsem našel na katolickém hřbitově. Ukázal mi jej tamnější katolický farář. Našel zápis o tom v knize zemřelých, šel se mnou na hřbitov a tam mi ukázal hrob. Dal jsem udělati podle svého vlastního návrhu dubový kříž a pak jsem jej dal zasadit k jeho hrobu. Sám jsem spolupracoval na jeho umístění. Na farním úřadě v Gifhornu jsem složil obnos 300 RM s příkazem, aby hrob mého kamaráda z koncentračního tábora pietně udržovali.

Svědék:

Robert Frömmel v. r.

Vyslýchající:

Jaroslav Frömer v. r.

Svědék, jehož výpověď je zde otištěna, přivezl s sebou dva snímky hrobu prof. Závíšky označeného křížem, o němž je ve výpovědi zmínka. Reprodukce jednoho z těchto snímků je k této vzpomínce připojena.

Smutný úděl předsedy naší Jednoty je tím tragičtější, že se všichni, kdož byli tehdy spolu se Závíškou zatčeni, vrátili zdraví, jen on jediný zahynul. Této oběti opravdu nebylo třeba... Zalujeme...

Vzpomínka na prof. Dr. V. Dolejška.

Vilém Kunzl, Praha.

Na své první valné hromadě v prosinci minulého roku vzpomněla Jednota členů, kteří naši národní katastrofu zaplatili životem. Mezi zvláště zasloužilé členy Jednoty patří z nich též Dr. Václav Dolejšek, člen redakčního kruhu Časopisu pro pěstování

matematiky a fyziky, člen fyzikální sekce její vědecké rady, profesor experimentální fyziky na universitě Karlově.

Prof. Dolejšek, který si svými pracemi dobyl mezinárodního jména, narodil se 20. února 1895 v Praze. Studoval na gymnasiu v Křemencově ulici, pak na Karlově universitě, kde byl r. 1919 prohlášen doktorem filosofie. V roce 1922 pracoval v laboratořích prof. Siegbahna v Lundu a koncem tohoto roku u prof. Paschena na universitě v Tübingen, do jehož laboratoří, tentokrát v Berlíně, se vrátil ještě v r. 1931 jako žák Rockefellerovy nadace. V r. 1924 se habilitoval na Karlově universitě, kde v r. 1928 byl jmenován mimořádným, v r. 1935 řádným profesorem pro experimentální fyziku. V r. 1927 přednášel v Berlíně a Mnichově o svých pracech, týkajících se Moseleyova zákona. V r. 1933 byl pozván k přednáškám do Polska, kde přednášel na universitách v Poznani, Varšavě a Krakově.

Akademická dráha Dolejškova začíná se krátce po převratu r. 1918, kdy se stal asistentem fyzikálního ústavu u prof. Dr. Kučery. Kučera byl fyzik neobyčejně nadaný, nevyrovnatelný improvizátor v experimentování, vedle toho sportovec a hudebník, ve veřejném a společenském životě průbojný a oslňující. Život tohoto vynikajícího českého fyzika, žitý rychle až překotně, s intenzitou, vyžadující neustálého vypětí energie, byl mladému Dolejškovi vzorem a měl nesporný vliv na další Dolejškovu činnost.

Vlastní badatelská činnost Dolejškova začíná v laboratoři prof. Siegbahna v Lundu ve Švédsku. Je to v době, kdy představy o stavbě atomu jsou vyjádřeny v Rutherford-Bohr-Sommerfeldově modelu atomu a kdy právě obor spekter X přináší pro ně důležité experimentální podklady tím, že jednak hledá teorií předpověděné, ale experimentálně do té doby neověřené spektrální čáry, jednak se snaží stanovit přesné hodnoty veličin charakterisujících spektra, odvažuje tím kvantitativní dosah uvedeného modelu.

Přesného měření vlnových délek spekter X se týká první práce Dolejškova, práce publikovaná společně s prof. Siegbahnem. Tato měření první dosáhla přesnosti, s níž se ještě dnes měří a Coster v r. 1927 cituje je jako nejpřesnější měření vůbec.

Téhož roku učinil však Dolejšek objev velkého významu, objev, který proslavil navždy jeho jméno. Nalezl totiž za použití Siegbahnova spektrografu spektrální čáry náležející N-serii uranu a thoria a o něco později ještě dvě čáry N-serie vismutu. Tento objev byl nejen nadmíru důležitým příspěvkem pro poznání hmoty — byl dalším dokladem správnosti představ o stavbě atomu — ale vynucuje si obdiv svou experimentální obtížností. Vždyť nalezené čáry spadají do oboru vlnových délek 8—13 Å, zatím co v té době směrem k dlouhým délkám byl schůdný obor do pouhých 5—7 Å. Obor dlouhých délek vlnových je i dnes experimentálně velmi těžko při-

stupný, natož při tehdejšímu stavu vývoje experimentální metodiky X-spektroskopie a pomocných oborů, zvláště vakuové techniky. Uvedený objev ukázal tedy neobyčejnou experimentální zručnost Dolejškovu.

Pobyt v Lundu v Siegbahnových laboratořích měl pro celou další vědeckou činnost Dolejškovu základní význam. Dolejšek, vrátiv se do Prahy, pokračuje na podkladě podnětů získaných v Lundu v bádání v oboru spekter X, využívaje experimentálního vyškolení nabytého u velkého mistra X-spektroskopie Siegbahna a rozšířeného pobytem v laboratořích neméně vynikajícího badatele spektroskopika Paschena. Nejdříve ho zaujal Moseleyův zákon, kterému dal Dolejšek na podkladě nových přesných měření novou interpretaci tím, že ukázal, že jeho průběh lze vyjádřiti spojitou funkcí, v jejímž průběhu se periodicitu periodického systému jasně zračí.

Již v té době klade Dolejšek základy své školy. Pod jeho vedením pracují doktoranti, z nichž mnozí po skončení studií mimo své povolání v jeho laboratořích dále vědecky pracují. Má vytčené cíle, za kterými rozvíjí své badatelské úsilí, které užívá vlastních experimentálních cest a method. Tyto methody, ač jsou někdy vynucovány jen nedostatkem experimentálních prostředků, zapříčiněným nepostačujícími prostředky finančními, dosahují mnohdy výsledků velmi značně převyšujících výsledky dosažené methodami nákladnějšími jinde používanými. Buduje ústav díky porozumění, kterého se dostává jeho badatelským snahám se strany profesora Dr. F. Závíšky a díky vydatné a obětavé pomoci prof. Dr. J. Heyrovského. Ze skrovných počátků vzniká během doby spektroskopický ústav, v němž pracují i vědečtí pracovníci z ciziny. Z jeho laboratoří vychází postupně řada prací, které nalézají ohlas a použití v ostatním odborném světě, o čemž nejlépe svědčí četné citáty v cizí vědecké literatuře, a které dobývají spektroskopickému ústavu Karlovy uřiversity, jehož budovatelem a hlavou byl prof. Dolejšek, čestného postavení mezi ostatními vědeckými ústavu tohoto oboru.

V souvislosti se studiem průběhu energetických hodnot hladin periodickým systémem je sledována závislost energetických hodnot na chemické vazbě, v níž uvažovaný prvek se nalézá. Ukazuje se, že právě některé diskontinuity Moseleyova zákona lze vyložiti chemickou vazbou. Pro závislost energetických hodnot hladin na chemické vazbě (valenci a atomovém čísle) byl nalezen zákon použitý později k svým účelům cizími badateli, který je vlastně dosud jedinou známou obecně platnou zákonitostí ve spleti závislostí mezi uvedenými faktory. Současně s právě zmíněnou otázkou jest sledována t. zv. jemná struktura absorpčních hran a získány v souhlase s cizími pracemi další doklady pro theorii Kronigovu. Studium Moseleyova zákona vyžaduje však též sledo-

vání emisních spekter X, v nichž nejsou však studovány jen čáry diagramové; řada prací je věnována čarám nedigramovým různých serií oboru vlnových délek středních a kratších, z nichž mnohé byly nově objeveny.

Řešení shora uvedených otázek předpokládá přesné měření sledovaných absorpčních a emisních spekter. Dolejšek věnuje proto metodice přesných měření mnoho pozornosti. Omezené prostředky experimentální jsou nahrazeny vypracováním původních metod přesného měření, které co do přesnosti se vyrovnají metodám jinde používaným, vyžadujícím však nákladnějších prostředků experimentálních. Dokonce předstihují je tím, že poskytují možnost přesného určení vlnových délek a mřížkových konstant bez znalosti indexu lomu.

Později, kdy spektroskopie X počíná pronikat do ultraměkkého oboru X-spekter, do té doby velmi málo známého a velmi těžko dostupného, též Dolejšek se svými spolupracovníky věnuje pozornost tomuto oboru. A i zde postupuje samostatnými cestami. Nejdříve je vypracována vysoce výkonná — jak řada později provedených prací prokázala — iontová trubice pro nízká napětí jako zdroj paprsků X tohoto oboru. Jako analyzátoru záření v tomto oboru je použito jednak plošných mřížek rytých, rovinných i konkávních při totální reflexi, jednak prostorových mřížek krystalů anorganických i organických. Použití prostorové mřížky je později podstatně zvýhodněno vypracováním nové metody fokusační, která nejen světelností, ale i dosažitelnou rozlišovací mohutností předstihuje metody jiné. Za použití těchto původních experimentálních method podařilo se dosáhnouti mnohých výsledků v oboru ultraměkkého záření X a podstatně přispěti k poznání spekter jak emisních, tak absorpčních nejen pevných prvků, ale i vzácných plynů. Mimo to podařilo se znovu dokázat a doplnit poznatky o N-serii dříve Dolejškem nalezené.

V souvislosti s těmito problémy je samostatně studována rozlišovací a reflexní mohutnost krystalů a krystalinická struktura jejich povrchů, dále otázka vnikání záření do krystalů a zvláště je věnována pozornost studiím povrchové struktury krystalů; je pak vypracována metoda pro měření nedokonalosti krystalů. Práce spektroskopické byly pak v posledních letech rozšířeny z oboru spekter X do oboru optického. Byla studována optická absorpční spektra vzácných zemin a sledován hlavně vliv rozpustitelů na jejich absorpční pásy, při čemž byly získány důležité poznatky. Výzkumy v oboru spekter X, zvláště velmi dlouhých vlnových délek, jsou závislé na stavu vakuové techniky. I zde nepřijímal Dolejšek jen výsledky jinde získané, ale prováděl vlastní výzkumy. V jeho ústavu byla postupně s úspěchem vypracována některá zařízení, jako na př. parafinová kondenzační vývěva, manometry pro měření

nízkých tlaků, ventily pro vypouštění malých množství plynů, která co do výkonnosti jsou rovnocenná se zařízeními jinde vypracovanými a našla použití i v cizích laboratořích.

Z tohoto nástínu jistě úctyhodného badatelského díla Dolejškova, které jest dobrým přínosem k našemu vědění a poznání o záření a hmotě, jsou patrná úsilí a houževnatost, které věnoval badatelské práci, a vynikající předvídavost a vynalézavost Dolejškova; obtížnost cest, kterými bylo možno dosáhnouti poznatků jím nalezených, prozrazuje jeho velkou experimentální zručnost. Dolejšek byl rozeným a vyhraněným experimentátorem; cestám, založeným na přílišných teoretických úvahách, nutně podložených rozmanitými předpoklady, nedůvěřoval a nepřikládal jim obvykle vyhlídek na dosažení cíle. Naopak, měl smysl pro vtipné experimentální improvisace, které mu byly často východiskem další práce. Byl rozhodně badatelem romantického typu. Dovedl sice pracovat třeba do úpadu, ale problém, na kterém měl pracovat, musel ho nadchnout; možno téměř říci, že pracoval vždy v jakémsi opojení. Práce v laboratořích a badání byly mu životní nutností, před kterou ustupovalo do pozadí vše ostatní, často i to, co spolupůsobí na celkovou spokojenost životní a spoluzakládá tak zvané životní štěstí.

Profesor Dolejšek měl však ještě jednu schopnost, která nebývá každému badateli dána. Dovedl kolem sebe shromáždit řadu spolupracovníků, kteří, i když je po vyučení jejich činnost a existence odvádí jinam, se stále k němu vracejí, s ním spolupracují a u něho hledají a nalézají rady a podněty ke své další práci. Poutá je nejen svou autoritou badatele a svým nadšením, ale svým opravdovým přátelským postojem; vytváří kolem sebe pracovní prostředí, kde vládne duch družné spolupráce, v němž pod nenápadným vedením je každému poskytnuta možnost k uplatnění vlastních nápadů a výkonnosti, jež uznale oceňuje. Svým žákům vštěpuje takto též smysl pro kolektivní práci, který je dnes pro vědecké pracovníky při současné obsáhlosti našeho vědění nezbytnou vlastností a nutnou podmínkou dalšího pokroku. Svě žáky, kteří se dnes většinou uplatňují ve výzkumných laboratořích našeho průmyslu a z nichž někteří našli výtečného uplatnění v cizině, vychoval ve spolehlivé vědecké pracovníky. Dlužno vzpomenouti, že tři z jeho žáků, Konst. Žadkevič, Jindřich Klein a jeden z nejstarších a nejbližších jeho spolupracovníků prof. gymnásia Dr. Jos. Köppel, zaplatili též v době okupace své přesvědčení životem.

Činnost Dolejškova neomezovala se však na vlastní činnost badatelskou a vychovatelskou. Byl si dobře vědom národohospodářského významu a ceny vědeckého badání; chápal nutnost zřízení průmyslového výzkumu v co nejširším měřítku, má-li československý průmysl udržet tempo a vydržet konkurenci cizího prů-

myslu, zbavit se závislosti na cizině a fím též zvýšit svou rentabilitu. Naopak, byl si též vědom, že máme dostatek lidí schopných badatelské práce, že však z nedostatku příležitosti k badatelské činnosti podložené existencím zajištěním, aspoň v některých oborech, mnoho vynikajících hlav se pro vědeckou práci u nás ztrácí. Proto v r. 1936, tedy v době, kdy vzhledem k přiostruhující se mezinárodní situaci se tato otázka stala tím naléhavější, chopil se dané příležitosti a stal se jedním z organisátorů Výzkumného ústavu Škodových závodů.

Válka a zavření vysokých škol znamenaly změnu Dolejškovy činnosti. Nesmlouvavé jeho češství činí z něho bojovníka za osvobození republiky. Brzy se stal členem ilegální skupiny, která byla pověřována i ze zahraničí důležitými úkoly. Jak bylo ze zbylého okruhu této skupiny sděleno, dal Dolejšek cele k dispozici své odborné schopnosti a vědomosti i své styky s průmyslem. Spolupůsobí při stavbě vysílací stanice L 15, pro niž opatřil též potřebný materiál. V jistém časovém úseku, když postupně se vedoucí členové dostávají do rukou Gestapa, je jádrem, kolem něhož se soustřeďuje skupina k další činnosti. Vše koná s odvahou a naprostou samozřejmostí, zúčastní se se stejnou samozřejmostí též práce nekvalifikované jako odborné a vedoucí. Tak bojoval a padl.

Padl v době plného rozmachu své výkonnosti; věda ztratila v něm plodného badatele, národ nesmlouvavého, statečného a obětavého příslušníka, Jednota vynikajícího a zvláště zasloužilého člena.

Seznam publikací.

1. M. Siegbahn-V. Dolejšek: Erhöhung der Messgenauigkeit innerhalb der Röntgenspektren I-II. ZS. f. Phys., 10 (1922), 55, 159.
2. V. Dolejšek: Sur les lignes K des éléments légers. C. R., 174 (1922), 441.
3. V. Dolejšek: Über die N-Serie der Röntgenspektren. ZS. f. Phys., 10 (1922), 129.
4. V. Dolejšek: On the N-series of the X-spectra. Nature, March 1922.
5. V. Dolejšek: Bemerkungen über die N-Serie der X-Spektren. ZS. f. Phys., 21 (1924), 111.
6. V. Dolejšek: Sur l'identification des lignes de la série N. C. R., 178 (1924), 384.
7. V. Dolejšek: O jiskrových liniích X-spekter. Rozpravy Čes. Ak., 33 (1924), 60.
8. V. Dolejšek: Sur les lignes d'étincelles dans la série K. Bul. int. de l'Ac. des Sc. de Bohême, 1924.
9. V. Dolejšek-J. Heyrovský: The occurrence of Dwi-Manganese (At. No. 75) in Manganese salts. Bul. int. de l'Ac. des Sc. de Bohême, 1925.
10. V. Dolejšek-J. Heyrovský: The occurrence of Dwi-Manganese (At. No. 75) in Manganese salts. Nature 116 (1925), 782.
11. V. Dolejšek-J. Heyrovský: O přítomnosti dvimanganu v solech manganu. Chemické listy, 1926.
12. V. Dolejšek-G. Druce-J. Heyrovský: The occurrence of Dwi-Manganese in Manganese-salts. Nature 117 (1926), 159.

13. V. Dolejšek-J. Heyrovský: The occurrence of Dwi-Manganese compounds. *The Chemical News* (1927), 229.
14. V. Dolejšek-K. Gawalovski: Příspěvek k měření absorpce v tenkých vrstvách. *Čas. č. lékařů* (1926), 34. (Předneseno též na prvním sjezdu čsl. spol. pro röntgenologii a radiologii, Praha 1926.)
15. B. Polland-V. Dolejšek: Ionizační spektrometr. *Čas. č. lékařů* (1926), 6.
16. V. Dolejšek-K. Gawalovski: Příspěvek k měření absorpce v tenkých vrstvách. *Čas. mat. a fys.*, 56 (1927), 278.
17. V. Dolejšek-J. Heyrovský: Über das Vorkommen von Dvimangan in Manganverbindungen. *Proc. Chim. de Pays-Bas*, 46 (1927), 248.
18. V. Dolejšek: Remarque sur le principe de combinaison. *C. R.*, 183 (1927), 1118.
19. V. Dolejšek: Über die Abweichungen vom Moseleyschen Gesetz. *ZS. f. Phys.*, 46 (1927), 132.
20. V. Dolejšek: Sur la systematique de rayons X. *C. R.*, 184 (1927), 964.
21. V. Dolejšek-M. A. Valouch: O přesnosti X-spekter a zákonu Moseleyho. *Rozpravy Čes. Ak.*, 37 (1928), 47.
22. V. Dolejšek-M. A. Valouch: O kontrole přesnosti absolutních měření paprsků X. *Věstník VI. přír. sjezdu*, 1928.
23. V. Dolejšek-K. Pestrecov: Sur l'allure des valeurs des discontinuités d'absorptions K des corps simples. *C. R.*, 188 (1929), 164.
24. V. Dolejšek-K. Pestrecov: Über die Feinstruktur des K-niveauverlaufes. *ZS. f. Phys.*, 53 (1929), 566.
25. V. Dolejšek-S. Utrysko: Precisní měření mřížkové konstanty sfaleritu. *Věstník VI. sjezdu přír.*, 1928.
26. V. Dolejšek-M. Engelmannová: Sur les doublets d'étincelles dans la série K. *C. R.*, 188 (1929), 318.
27. V. Dolejšek-K. Pestrecov: Die Bestimmung des Niveauverlaufes im periodischen System aus den Werten der achten Gruppe. *Phys. ZS.*, 30 (1929), 898.
28. V. Dolejšek-E. Filčáková: The complexity of $K\beta$ Line of X-rays spectra. *Nature*, March 1929.
29. V. Dolejšek: Periodicity of elements in X-rays spectra. *Collection 2* (1930), 5.
30. V. Dolejšek: Sur les rayons X ultra-mous. *C. R.*, 192 (1931), 1088.
31. V. Dolejšek: Die Forschungsinstitute in der Tschechoslovakei. *Hamburg 1930*.
32. V. Dolejšek-M. Kubíček: Sur la complexité de la série I. du barium. *C. R.*, 192 (1931), 1369.
33. V. Dolejšek-A. Němejcová: Combined photographic effects of katode-rays, X-rays and other radiation. *Collection*, 11 (1931), 536.
34. V. Dolejšek: Combined effect of katode-rays and X-rays. III. *Congr. intern. d. rad.*, Paříž 1931.
35. V. Dolejšek-V. Kunzl: Ionenrohr als Übergangrohr von optischen Röntgenröhren. *ZS. f. Phys.*, 74 (1932), 565.
36. V. Dolejšek-V. Kunzl: Iontová trubice jako zdroj X spekter i spekter optických. *Čas. mat. a fys.*, 61 (1932), 242.
37. V. Dolejšek-M. Engelmannová: Mikrofotometrické studium ionizačních linií K-serie. *Čas. mat. a fys.*, 61 (1932), 301.
38. V. Dolejšek-K. Dráb: Sur l'étude cinématographique de la décharge dans une ampoule ionique à l'aide d'un appareil cinématographique. *C. R.*, 196 (1933), 334.
39. V. Dolejšek-E. Filčáková: Sur la série M de Ta obtenu au moyen d'un tube ionique. *C. R.*, 196 (1933), 388.
40. V. Dolejšek: The N-and O-series and N-absorption edges of X-spectra. *Nature*, 182 (1933).

41. V. Dolejšek: Možnosti použití iontové trubice pro nízká napětí. Věst. III. radiolog. kongr. v Praze, 1933.
42. V. Dolejšek: Prof. Dr. V. Posejpal šedesátníkem. Čas. mat. a fys., 64 (1934), 2.
43. V. Dolejšek: Sur une modification de la loi de Moseley. Acta polonica, 4 (1934), 439.
44. V. Dolejšek: O modifikaci Moseleyho zákona pro prvky stabilní konfigurace. Čas. mat. a fys., 63 (1934).
45. V. Dolejšek: O rozdílu mezi vývěvami kondenzačními a difuzními. Čas. mat. a fys., 63 (1934).
46. F. Bouchal-V. Dolejšek: Sur l'application de la méthode de Valouch, pour mesurer les constantes de réseaux cristallins, à la méthode de précision de Kunzl-Köppel. C. R., 499 (1934), 1054.
47. F. Bouchal-V. Dolejšek: On extension of the precise method of Kunzl and Köppel for determining the constants of a crystal grating. Čas. mat. a fys., 65 (1935), 331.
48. V. Dolejšek-A. Němejcová: Sur l'inversion photographique due à l'action simultanée de deux rayonnements différents. C. R., 198 (1934), 2081.
49. V. Dolejšek-J. Marek: Über die L-Absorptionkonstanten des Protactiniums. ZS. f. Phys., 97 (1935), 70.
50. V. Dolejšek-J. M. Bačkovský: The L-emission spectrum of Argon. Nature, 136 (1935), 643.
51. V. Dolejšek-M. Hylmar: Sur la structure fine de la L-absorption de terres rares. C. R., 201 (1935), 600.
52. V. Dolejšek-J. M. Bačkovský: Occurrence of the reversed absorption edges of the long wave lengths of X-rays.
53. V. Dolejšek-S. Inanananda: A precise method of determining the constant of grating by the combination of and K-methods. Čas. mat. a fys., 65 (1936), 33.
54. J. M. Bačkovský-V. Dolejšek: Über die ultraweiche X-Absorptionskanten aus der Emulsion der photographischen Platten und aus den Sensibilisatoren. ZS. f. Phys., 99 (1936), 42.
55. V. Dolejšek-V. Kunzl: The M IV-V-absorption edges of protactinium (At. No. 91). Nature, 138 (1936), 590.
56. V. Dolejšek-B. Jančák: Condition for discharge in the ionic tube. Čas. mat. a fys., 66 (1937), 218.
57. V. Dolejšek-J. Klein: Effect of the penetration of X-rays on the resolving power. Nature, 139 (1937), 886.
58. V. Dolejšek-M. Tayerle: Sur le pouvoir séparateur dans les specters des rayons X. C. R., 205 (1937), 1143.
59. V. Dolejšek-M. Tayerle: Sur la focalisation des rayons X au moyen d'un cristal à l'incurvation variable. C. R., 205 (1937), 605.
60. J. Bačkovský-V. Dolejšek: O rozlišovací mohutnosti paprsků X na plasticky deformovaných krystalech a o emisní době při vzniku $K\alpha$ mědi a molybdenu. Čas. mat. a fys., 67 (1938), 211.
61. V. Dolejšek-M. Jahoda-J. Ježek-M. Rozsival: On the reflecting power of crystals with an ideal mosaic. Nature, 142 (1938), 253.
62. V. Dolejšek-J. Ježek: Le pouvoir séparateur et la pénétration des rayons X. C. R., 207 (1938), 985.
63. V. Dolejšek-M. Bačkovský-Faus: Essai sur la structure hyperfine. C. R., 207 (1938), 911.
64. V. Dolejšek-M. Tayerle: Sur la limite du pouvoir séparateur des spectrographes à rayons X employant une méthode de focalisation à incurvation variable du cristal. Journal de Phys., 9 (1938), 465.
65. V. Dolejšek-M. Rozsival: Sur une méthode de focalisation utilisant le couteau de Seemann. C. R., 207 (1938), 786.

66. V. Dolejšek: O novém směru ve spektrografii X-paprsků. Věst. Král. čes. spol. nauk, tř. mat.-přír. r. 1938.
67. V. Dolejšek: O novém směru ve spektrografii X-paprsků (bulharsky) Spisanie Fys.-Mat. družstva, 24 (1939), seš. 9 a 10.
68. V. Dolejšek-M. Jahoda: Sur les variations du reseau des cristaux piezo-électrique produites par une tension électrique statique. C. R., 206 (1938), 113.
69. V. Dolejšek-K. Žadkevič: O vlivu rozpustidel na selektivní pásy absorpčních spekter. Spisy přír. fak. Karlovy univ. č. 167, 1939.

Prof. Dr. Josef Sahánek.

Josef Velíšek, Brno.

Dne 23. března 1942 zemřel v Mauthausenu k smrti utýrán nacistickou zběsilostí jeden z nejvýznamnějších českých fyziků naší doby, Dr. Josef Sahánek, profesor technické fyziky a přednosta I. fyzikálního ústavu Vysoké školy technické dra E. Beneše v Brně, člen redakční rady našeho časopisu. Narodil se dne 18. února 1896 v Praze XI. Studia středoškolská ukončil zkouškou dospělosti v roce 1914 na vyšší reálce na Žižkově, načež studoval v letech 1914 až 1918 na filosofické fakultě Karlovy university v Praze obor matematiku-fyziku. Ve studijním roce 1917-18 byl též řádným posluchačem oboru pojistné matematiky na Vysokém učení technickém v Praze.

Od 1. října 1918 do 30. září 1921 byl asistentem fyzikálního ústavu na brněnské technice. V této době nabyl aprobace pro učitelství na středních školách pro obor matematika-fyzika. Dne 1. října 1921 nabyl doktorátu věd přírodních na přírodovědecké fakultě Karlovy university v Praze na základě disertace: „Denní variace směru větru v Brně“, ve které zpracoval část materiálu meteorologické stanice připojené k fyzikálnímu ústavu brněnské techniky.

Od 1. října 1921 do 30. září 1927 byl asistentem fyzikálního ústavu přírodovědecké fakulty Masarykovy university v Brně a, když dnem 1. září 1927 byl ustanoven prozatímním profesorem na I. čsl. reálce v Brně, zůstal na universitě dále jako asistent nehonorovaný. Na základě pověření přednáškami o fyzice pro veterináře na Vysoké škole zvěrolékařské v Brně v roce 1929 získal placenou dovolenou na střední škole, kterou si podržel až do jmenování profesorem na vysoké škole.

Dne 3. dubna 1929 byl potvrzen za docenta experimentální fyziky na přírodovědecké fakultě Masarykovy university v Brně na podkladě habilitačního spisu: „Výklad vzniku ultrakrátkých elektromagnetických vln v elektronových lampách“. V téže době